

Het uitgestelde leven

Colofon

ISBN: 978 90 8954 689 0

2e druk 2015

© 2015, Sjef van Esch

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Het uitgestelde leven

Sjef van Esch

Inhoudsopgave

0. Een wandeling	9
1. Ochtendgloren	27
2. Tea-time	37
3. De vijver in het bos	51
4. Stefans commentaar	57
5. Anne en de mannen	65
6. Zeezeilen	77
7. Het sneeuwt meeuwen boven Helgoland	89
8. Een overspelige vrouw	95
9. De helende tijd	107
10. Stefan en Circe	113
11. Het vleesch	123
12. Soldaatje	129
13. Viktor?	133
14. Viktors dagen	139
15. Rebecca	147
16. Tijd voor de Adelaar	155
17. Viktors brief	163
18. Geen genade	171
19. Stefans levensgeesten /een droom	179
20. Stefan (slot)	185

Proloog: een wandeling

0. Een wandeling

Rillend verlaat ik deze morgen het erf achter mijn boerenhuis, trek mijn shawl wat dichtër om mijn nek en stop mijn handen diep in de zakken van mijn jack. De adem die ik uitblaas, hangt even in slierten in de lucht, dun en licht. De buitentemperatuur schat ik op minus 4, het vriest hier altijd al vroeg, een glinsterend laagje rijp op de akkers in oktober is geen uitzondering.

Ik blijf even voor de deeldeer staan die ik zojuist achter me in het slot getrokken heb.

De kille najaarslucht doet me huiveren, ik zet mijn kraag wat hoger. Er ligt een vreemde kalmte over de weilanden beneden, die mooi aflopen, parallel aan de heuvel waarop onze boerenwoning ligt.

Deze sfeer bevalt me, zo is het goed, zo wil ik het ook ... niet alleen vanochtend maar altijd ... dat het stil is om me heen, dat er bijna geen geluiden zijn die de rust hier op het land verstoren ... alleen geluiden die er mogen zijn omdat ze erbij horen ... een rinkelende melkemmer ... maar ook het monotone motorgeluid van een tractor verderop of, natuurlijk, het tevreden gakken van overvliegende ganzen in het najaar.

Ik ben verslaafd aan deze wereld en aan mijn wandelingen over het weidse land; regens, koude, sneeuw en ijs voegen eerder iets toe aan de mystiek van een mensenbestaan op deze plek. Ik blijf er thuis te horen.

Met het laagje poedersuiker op de velden is deze ochtend vrediger dan ooit, het hekwerk steekt scherp af tegen al dat

wit en de goddelijke zon is nog maar een zachte gele vlek boven de donkere verzameling bomen in de verte. Heel af en toe glijdt beneden over de weg een auto bijna geruisloos door de ijle wereld. Meer kan een mens die van rust en afzondering houdt eigenlijk niet wensen. Hoe minder er te zien is, hoe minder ik tijdens het lopen word afgeleid. Ik ken mijn aanleg voor overdrijving als het om emoties gaat, maar ligt hier niet een momentje van aards geluk voor het oprapen, op deze stille vredige ochtend, waarin geen tempo zit, geen druk van welk mechanisme ook, waarop ik vriendschap voel met het kale, zeer overzichtelijke landschap waarvan ik niets heb te duchten? Of het moest zijn, dat de zwarte roek op de weidepaal in de verte daar niet zo toevallig zit maar van hogerhand gezonden is om zo dadelijk een boze tijding te brengen.

Ik geef me gemakkelijk over aan deze overpeinzing en nog meer aan de dromerige, bladstille wereld om me heen. Is het een vlucht? Nee, dat zal toch niet, ik laat me gewoon graag meevoeren naar plaatsen waar mijn gedachtestromen ongecontroleerd als vanzelf op gang komen, dagdromerijen die me even bevrijden van kleine en grotere verplichtingen daarginds - en ginds is overal behalve hier - waarvoor types als ik toch altijd weer allergisch blijken; vraag me niet waarom, ik ben het liefst daar waar ik niemand hoeft te zijn.

Vlucht of niet, op deze prachtige ochtend gooi ik de hele berg kleine en grote sores van de afgelopen week van me af. Het zijn dan ook geen adembenemende dagen die ons slag kantoorklerkjes-dertien-in-een-dozijn aan hun rommelige bureaus proberen stuk te slaan tussen stapels torenhoog schrijfwerk. Dossiers en memo's, speeches en dankwoorden, preadviezen en position papers, dat is wat ik sinds jaar

en dag trouw produceer, allemaal volgens strakke richtlijnen van bovenaf, een mens is maar voor een klein deel van zijn leven een homo ludens.

Een bureaustoel staat nu eenmaal aan een bureau en een bureau staat ergens in een hoog gebouw van staal en glas en dan zit ik nog mooi op de zevende met uitzicht over een parkje met waterpartijen.

Ook mijn reis heen en terug naar de provinciestad in het zuiden is geen pretje, maar een mens maakt zo zijn halfslachtige keuzes.

Het was An die een jaar of tien geleden naar buiten wilde en ach, wat doet deze man niet allemaal voor zijn mooie hertje; wat deed ik niet om die soms zo toevallige hand op mijn bovenbeen vaker te mogen voelen, haar glimlach aan het raam te kunnen blijven zien, dagelijks zachte geluiden in mijn huis te horen, vertrouwd en toch altijd weer nieuw.

Ik dwaal af. Wandelen, hoe tevreden kun je zijn met niets, correctie, met het Grote Niets ... ik voel hoe mijn hoofd aangenaam leger wordt.

Kijk, daar zijn ze weer. Ik word bijna opgeschrikt door een vlucht luid krijsende ganzen die in een strakke formatie hoog boven mij hun koers al hebben bepaald. Ik vraag me af of de winter dit jaar vroeg zal invallen: wanneer begint de ganzen-trek eigenlijk? Waar vliegen ze heen, hoelang blijven ze weg? Gáán ze nog wel weg nu de poolkappen sneller smelten? Een lichte ergernis blijft even aan mijn hoofd zeuren als ik me herinner dat ik me dit elk jaar om deze tijd afvraag en nog steeds niet 'het fijne ervan weet'. Begrijpen ganzen meer van de wetten van het aards bestaan? Weten zij eerder van op tijd afnokken en elders je heil gaan zoeken? Zulke

dingen komen bij me boven. Gedachten die even gauw weer vervliegen, niet belangrijk genoeg als je het mij vraagt. Op tijd elders je heil zoeken, deze van nergens aangewaaide aanbeveling wil ik niet te lang vasthouden, nu niet. Vandaag wil ik enkel nog bestaan.

Ik loop de heuvel af, nu toch echt op weg door de lage mist, het in ijle tule gehulde landschap, het pad af dat gedeeltelijk nog tot ons erf behoort, naar beneden naar het dorp.

Eerst langs het statige pand van onze kleine parmantige dorpsdokter, prachtige karikatuur weggelopen uit Dickens' 19^e eeuw, zo komisch zoals hij op een schemerige namiddag, lichtelijk aangeschoten al, tijdens een consult in zijn schemerige spreekkamer je ooglid naar beneden trekt en ongehinderd door twijfel of afbrokkelende eruditie waarachtig nog iets van een diagnose durft te mompelen, dan zijn stoel dichterbij het bureau trekt en zuchtend met een ouderwets lekkende vulpen een recept probeert te schrijven. Bijna wankelend – drank en nog eens drank – reikt hij het kattebelletje aan, een vette knipoog probeert je te vertellen dat het allemaal wel meevalt. Zo'n dokter staat hier nog zijn mannetje, doet gewoon nog wat praktijk, en de boeren hier pikken het simpelweg en zwijgen, en verdomd, hun harten kloppen er niet minder om. Ik heb niettemin een zwak voor oom dokkie, dat zal het zijn, stoethaspels zijn er overal.

Ik heb altijd al een zacht mededogen met niet heel perfecte mensen die van die dubieuze levens leiden, lekker over de tong gaan in het café en op verjaardagen, omdat ze niet meer kerken, werk en familie schromelijk verwaarlozen, schijt hebben aan conventies en bij overlijden hier en daar nog flink in het krijt blijken te staan. Losers worden ze genoemd, ze leven bij de dag, worden soms laat in de nacht ternauwer-

nood uit een sloot naar boven getrokken. Ik vind ze vertederend, heldhaftig bijna en levensecht.

Dat hij nog lang hier over de dorpsweggetjes mag schuifelen, ome dokkie. Dat hij nog lang zijn rol mag blijven spelen in deze wonderlijk zachte, wonderlijk wrede gemeenschap met zijn oude, ongeschreven wetten, met ontzag voor kennis van buiten en toch zo trouw aan de volkswijsheden boven de houtkachel: hier loopt de dorpsgek tussen wegstuivende kippen te pas en te onpas zo maar een erf op, hier staan de staldeuren overdag wijd open en houdt alleen de uil 's nachts een waakzaam oog op al het dommelend vee en nog niet eens zo lang geleden - was het niet vorig jaar om deze tijd - dreef hier op een ochtend in het water bij de sluis een veel te jonge bruidegom, verstijfd en blauw van schrik.

Een beetje draaierig door al deze rare, als vanzelf voorbijtrekkende beelden en herinneringen loop ik verder. Ik ben bijna aan het eind van de ventweg, rechtsaf dan maar, waar de klinkerweg met een speelse bocht naar beneden loopt. Ik steek mijn hand op naar Tommie, het rossige varken dat achter de glazen wanden van zijn benzinstation in de ochtend al een gapen probeert te onderdrukken. Tommie is weer van een heel ander kaliber ... maar ook hij zou het prima doen in een brave streekroman. Ik kan me niet voorstellen dat er iets anders in zijn hersenpan rondwentelt dan de vette ribkarbonade die zijn Antje vanavond plichtsgetrouw voor hem op het fornuis in een klont roomwitte reuzel laat sudderen. Ik loop langzaam verder en forceer een glimlach, we zijn per slot van rekening bijna burens. Zie ik het nu goed, Dik Trom licht nauwelijks zichtbaar zijn arm op. Het is misschien ook te veel moeite allemaal.

Zomer en winter zit hij op zijn kruk in een hoek een beetje opzij weggedoken achter een kleine toonbank alsof hij eigenlijk helemaal niks met het pompstation - zijn eigen handel nota bene - te maken wil hebben. Wie bij het afrekenen bedenkt, dat hij nog wat uit het winkeltje wil, sigaretten of een krant of een liter koelvloeistof, wordt met een hoofdknikje de goede richting op gestuurd en moet het zelf maar van de plank halen. Geen nanoseconde te vroeg verheft ons varken zich moeizaam van zijn kruk, schiet met een wit laserpistooltje even langs de barcodes, een licht gehijg producerend, waarmee hij - denk ik - zoveel wil zeggen als 'zeur me verder niet aan mijn kop, ik lig veel liever in een modderpoel te knorren vandaag'.

Ik sta op het punt opnieuw rechtsaf te slaan, het jaagpad in langs de IJssel, als net de antieke groene Austin Morris van mijn vriend Rodrick de Wael den Beuckelaer ronkend van de snelweg draait, de ventweg op en vlak voor mij nota bene piepend in de remmen gaat. Nog voor het vehikel helemaal tot stilstand komt, heeft de Jonkheer het portier met één elegante zwaai helemaal geopend en hangt nonchalant, nee, heel komiek eigenlijk, direct half scheef uit de wagen, zichzelf in evenwicht houdend met zijn andere hand nog aan het stuur. 'Beukennoot!', roep ik uit. 'Wat brengt u hier!?' Dit is de ongelofelijk oubollige manier waarop wij elkaar altijd begroeten. Ik spreek hem meestal kortweg aan met 'Beukennoot', om hem een beetje te pesten, waarop hij dan stevast zijn vinger op zijn smalle lippen legt en grijnzend antwoordt: 'Incognito hè, je houdt dit onder de pet'. En omdat hij en ik altijd dezelfde afgezaagde humor uitwisselen, heeft het voor mij uiteindelijk iets bijzonders gekregen. We wijken zelden van deze onzin af.

Rodrick toch, altijd verrast hij me met zijn verlegenheid, is het schaamte? God mag weten om welke reden, ook nu weer kleurt hij scharlakenrood tot onder in zijn hals als hij vervolgens hakkeland het woord neemt. Niet dat het nodig is, maar vandaag legt hij ongevraagd zomaar een korte verklaring af: zijn oude moeder bezocht, boeken opgehaald in de universiteitsbibliotheek, ja helemaal in Utrecht, straks nog langs een vriendin. En dan : ‘A propos, Stefanus, kerel, we moeten elkaar ten spoedigste zien, leuk voor Renate, tja ... ja, het gaat nu wel weer goed met haar, de crisis, groot woord hoor, ons verschil van inzicht is, hum ... zo goed als bezworen. Alleen nog wat tobberij ... gaat het allemaal lukken ... ja, ja, de heren specialisten ... onderzoeken bij de vleet ... inderdaad, haar ongeduld, ja, nee niks bijzonders als je haar kent maar nu, grote veranderingen wellicht, zo gezegd, zo gezegd misschien almost with child ... heel curieus, ja, die verdomde dikkopjes ... dat zijn het toch ... duivelse kwajongens zijn het ... maar eentje is genoeg ... bijtje zoekt bloempje zullen we maar zeggen ... wahaha.’

Maar dan kijkt hij wat schichtig om zich heen en haast zich: ‘By the way, eigenlijk is het nu niet het moment, Stef, en we houden het vanzelfsprekend nog sub rosa, moet ook maar even zo blijven ... het is uiteraard precair allemaal. Renates Eltern zijn vol spanning ook, selbstverständlich. De tests zijn overigens in Nederland gedaan, faam en reputatie, niets boven Nijmegen, ja die prof dus, schijnt avant la lettre op dit terrein ... mijn uitslag was, uh ... een beetje dubieus, aber doch bleiben ausprobieren ... licht op groen ... Nou ... wat heet ... groen licht! ... Wahaha ... haha. Chio, chio amico we belle..!!!’

Dat was de Wael, Beukennoot dus, en dat was de laatste stand

van zaken aangaande Renates wederwaardigheden waarvan blijkbaar half in het Duits verslag moet worden gedaan, ach zo zijn onze manieren, zo zijn onze krankjorum hardnekkig gekoesterde, volstrekt gestoorde maar wederzijds gewaardeerde omgangsvormen. Zoals te verwachten trekt de Jonkheer na dit afscheid razendsnel zijn hoofd weer binnenboord en met nog halfopen portier scheurt hij een stukje de ventweg op, remt honderd meter verderop weer bruusk, maakt rechtsomkeert, heeft pas op dat moment de deur eindelijk dicht en zwaait, uitbundig claxonnerend, nog één keer uit het open raampje. Dan schiet hij in een verkeerde versnelling met hoorbaar gierende banden de snelweg weer op, de bocht door, nu richting Duitse grens.

Het ging snel, het is alsof ik uit een droom ontwaak. Maar het was toch echt weer een korte tête-à-tête met Jonkheer Rodrick de Wael den Beuckelaer. Telkens als ik hem ontmoet - altijd duikt hij ergens onverwacht op - verbaas ik me erover dat zulke figuren aan het einde van het postindustriële tijdperk nog bestaan, archetypisch als ze zijn. Ook nu weer was ik even van mijn stuk om vriend Rodrick plotseling weer in levenden lijve even de hand te kunnen schudden. En als gewoonlijk aangenaam verrast, merk ik. Misschien omdat hij zo excentriek is, zo volledig beantwoordt aan de clichés die iedereen wellicht stiekem een beetje koestert als het om vorstenhuizen en oude adel gaat. Kinderen mogen sprookjes het mooist vinden, massa's volwassenen zwijmelen niet minder bij de aanblik van een hoge koets met strak gehouden paardenspan. Maar dit publiekelijk toegeven, no way natuurlijk. Ach, hij is misschien wel een beetje van mij, mijn eigenste Beukennoot, al zo lang wij hier wonen, langer zelfs, vlak over de grens nabij Holtwick werkzaam als rentmeester op

een klein landgoed, een of andere barones rust daar op haar lauweren, en is hij ook niet tevens archivaris, hoofd civiele dienst, would-be-tuinarchitect, opperstalmeester, soms ook nog suppoost van het kleine museum nebanan?

Een enkele keer bezoek ik hem en klauter de zware eikenhouten trap op in het koetshuis waarboven hij een klein appartement heeft ingericht. Hij lijkt - maar dat spreekt vanzelf - uiterlijk in alles op een stoffige negentiende-eeuwse notarisklerk ware het niet, dat hij in zijn vrije tijd er een soort sport van maakt een perfecte karikatuur van zichzelf te zijn. En ware het niet dat de beeldschone Renate toch maar als een blok voor juist deze man is gevallen.

Louter om ons een plezier te doen - ik heb geen andere verklaring - komt meneertje een enkele keer nog tennissen op Nederlandse bodem bij onze plaatselijke club. Om ons te vermaken, ik zweer het, hangt hij dan de clown uit als dat geen understatement is. Op de tennisbaan draagt hij òf zijn witte bermudashort waarvan het riempje het tijden terug heeft begeven - een grote sluitspeld houdt de broeksband aaneen (!) - òf hij showt een nog langere crème pantalon waarvan de pijpen iets te ruim om zijn magere benen flodderen. Met zijn gammele houten racket twintiger jaren vorige eeuw, die er uitziet als een mattenklopper, zwiept hij de ballen at random over het net, meestal met iets teveel enthousiasme onder het uitroepen van 'pak hem dan!', ook als de bal al in één rechte streep naar Saturnus onderweg is. Te pas en te onpas springt hij bij het tennisspel onverwacht lenig over het net, kijkt tijdens de sportieve ontmoeting zonder enige aanleiding telkens als een uil achterom naar eventuele toeschouwers, krijgt dan soms een projectiel recht op zijn hoofd, rug of achterste, brult zijn niet te imiteren 'waha ... wahaha!',

loopt dan altijd grijzend weer naar de baseline en sprint even later onaangekondigd naar het hek om, jawel hoor, over het traliewerk een aardig clubgenootje bijna intiem te omhelzen. Ongeacht of hij de bal op dat moment gewoon behoort te retourneren verlaat meneer doodgemoedereerd even de baan! De tegenstander slaat al deze stuk voor stuk lachwekkende tafereeltjes verbijsterd gade, hij snapt het ook niet, nou ja, gelóóóft niet wat hij ziet, maar, toegegeven, Beukenoot is ook van een andere werkelijkheid.

Rodrick de Wael bestaat, en hij is allesbehalve van vandaag of gisteren: met dit soort waanzinnige fratsen, het studentikoze armgezwaaai, vervaarlijk maar komisch gedrag in het verkeer, de tennisbroek van Cary Grant, een lach als het geblaf van een uitgeputte jachthond - waha ... wah... wahahaha - heeft hij toch maar een van de mooiste vrouwen van het noordwestelijk halfmond weten in te palmen, denk ik verbijsterd als hij al de bocht om is.

Ik probeer mijn gedachten te hergroeperen en opnieuw in mijn vertrouwde toestand van lichte mijmering te geraken waarin ik graag mijn wandelingen doe, een beetje afwezig, leeg met veel aandacht voor het landschap, voor het seizoen, de wolkenluchten, bijna zorgeloos.

Ik weet me er ook maar langzaam uit los te maken als ik eindelijk het lange zandpad insla dat hier vlak langs het water loopt, oorspronkelijk dus een jaagpad. Het lijkt of ik mezelf even moet hervinden, ik houd niet van onverwachte ontmoetingen al doe ik vaak amicaal en uitbundig uit een soort beleefdheid. Een Einzelgänger van nature, dat is het. An heeft ook in dit opzicht wel gelijk.

Ik vertrag verward mijn pas, dat wil wel eens helpen, en

mijn stemming wordt er beter op als ik helemaal alleen op weg blijk te zijn richting de kleine sluis een kilometer of twee verderop. Witte dampen hangen nog boven de donkere rivier, een kalme licht meanderende stroom, die alleen recreatief wordt bevaren. Is het nu wel of niet een dode arm van de Oude IJssel?

Zulke dingen onthoud ik nooit terwijl wij hier toch al een aantal jaren wat hogerop een oud-Saksisch boerderijtje bewonen, op tweehonderd meter van de rivier. What's in a name ... nee, heel precies weet ik het niet, ik neem intussen het water maar met veel aandacht in me op, sta van tijd tot tijd stil en tuur in de leegte. Zo veel nieuwe gedachten, die niet uit mezelf lijken te komen, die er misschien altijd al waren, alleen nu laat ik ze toe op deze stille ochtend, vederlichte gedachten even ijl als de nevelslierten die daar drijven, als oude uitgeputte geesten bijna roerloos vlak boven de zwarte spiegel.

Het is goed hier te zijn: water is zo heilzaam, zo achteloos, zo eeuwig. Water vloeit waar het wil, water weerspiegelt, water bewaart je geheimen, neemt al je dromen mee, omarmt de eenzame zwemmer, water kust de drenkeling voor het laatst en sluit zich onverschillig boven hem, water is zo Tao, zo heet dat toch?

Wandelen is misschien ook wel Tao, ik word er in elk geval meestal erg rustig van. Een beetje los van de wereld dus marcheer ik door tot de kleine sluis een klein half uur verderop, die ik altijd als keerpunt neem. Als ik straks door het hekje over het hellende tuinpad onze verbouwde boerenplaats bereik, heb ik een uur gelopen. In gedachten verzonken, *absorbed in thoughts* zou An zeggen, sta ik sneller bij de roestige oude waterkering dan verwacht. De aanblik van al het zwart-

bruine afval dat hier opeengepakt, gevangen in een onverwachte fuik, ligt te wachten op een vrije doorvaart maakt me ineens wat neerslachtig, of het is de vochtige atmosfeer die hier nog steeds boven het water hangt en me nu doet huiveren. Hoe dan ook, voordat ik me op de terugweg begeef, voel ik hoe de aangename verdoving waarin ik me zo even voortbewoog snel plaatsmaakt voor een lichte korzeligheid, nerveuze gedachten die je meteen alert doen zijn al weet je niet waarom ze juist nu in je nek springen. Of weet je het maar al te goed? Aangekomen bij de mestvaalt die ongedurig tegen het oude sluisje duwt en dringt, besef ik dat het allemaal uitstel was en dat het moment van 'back to reality, back to normal life' niet lang meer op zich laat wachten. Ik heb dit eerder gehad, sterker, het is min of meer een vast patroon, die omslaande stemmingen op m'n wandeling langs de rivier. Ik ben altijd bang voor dit laatste stuk terug, waarop ik me langzaam weer moet voorbereiden op het heel voorspelbare, heel gewone, en waarbij me als vanzelf rijtjes van bezigheden invallen: 'things to do today, to do tomorrow'. Terwijl ik bijna was aangeland bij mijn favoriete mijmering zeeën van tijd te hebben voor mezelf, zo maar, met niets aan mijn hoofd, niets dwingend tenminste, een wandeling in de ochtend, en de middagen een oase van rust waaruit uiteindelijk wel iets tot stand zou komen: iets van kunst, gedichten, een novelle? Wat zou je allemaal niet met die tijd kunnen doen?

'Er zou niks van je terecht komen.' Bah, nu valt An mijn dagdroom binnen met haar altijd scherpe replek als ik me te buiten ga aan wilde plannenmakerij en me verlies in roze vergezichten. Dat doet ze vaak, de laatste tijd, vooral als ik me in een weemoedige bui ontevreden uitlaat over de sleur van het bestaan: als nu eens zus, dan zou ik zo.